

ЗАКОНОДАВЧЕ ПІДГРУНТЯ ПРАВА НА ЦИВІЛЬНУ ВОГНЕПАЛЬНУ ЗБРОЮ

LEGISLATIVE BASIS OF THE RIGHT TO CIVIL FIREARMS

Зеленський Є.С., старший викладач кафедри тактико-спеціальної підготовки
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

Карпенко О.М., викладач кафедри тактико-спеціальної підготовки
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

Мета наукової статті – визначити правові підстави запровадження в Україні права на цивільну вогнепальну зброю та надати пропозиції для удосконалення законопроектів у цій сфері. На підставі статистичної інформації автором зроблено висновок про існування проблеми незаконного поводження зі зброєю, боєприпасами та речовинами, що зобов'язує державні органи вживати відповідних організаційних та правоохоронних заходів, а також удосконалення правового підґрунтя обігу вогнепальної зброї.

Автор акцентує увагу на тому, що питання обігу зброї в Україні ніколи не було врегульовано на рівні закону, за винятком відповідальності, встановленої Кримінальним кодексом України. За останні два роки народні депутати неодноразово намагалися вирішити окреслене питання, подаючи на розгляд комітетам Верховної Ради України законопроекти, зміст яких полягає у наданні законних підстав обігу цивільної вогнепальної зброї. Проте дотепер такого законодавчого акту не прийнято.

Безпосередньо в роботі проаналізовано зміст останніх пакетів законопроектів, поданих для обговорення у комітетах Верховної Ради України: проект Закону України «Про право на цивільну вогнепальну зброю» (реєстр. № 5708 від 25.06.2021), проект Закону України «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення та Кримінального кодексу України для реалізації положень Закону України «Про право на цивільну вогнепальну зброю»» (реєстр. № 5709 від 25.06.2021), а також проект Закону України «Про право на самозахист та володіння цивільною вогнепальною зброєю» (реєстр. № 5708-1 від 13.07.2021), проект Закону України «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення та Кримінального кодексу України для реалізації положень Закону України «Про право на самозахист та володіння цивільною вогнепальною зброєю»» (реєстр. № 5709-1 від 13.07.2021).

Зроблено висновок, що правові підстави запровадження права на цивільну вогнепальну зброю перебувають на стадії свого становлення, дискусія серед громадськості триває дотепер. Водночас вирішення питання про визначення правових підстав запровадження права на цивільну вогнепальну зброю є вимогою сьогодення, яка не викликає сумнівів, оскільки узаконення обігу наявної в Україні зброї – це питання часу.

Ключові слова: цивільна вогнепальна зброя, вогнепальна зброя, спеціальні засоби, фізична сила, застосування, транспортування, носіння, зберігання, обіг.

The purpose of the scientific article is to determine the legal basis for the introduction of the right to civilian firearms in Ukraine and to provide proposals for improving bills in this area. Based on statistical information, the author concludes that there is a problem of illegal handling of weapons, ammunition and substances, which obliges government agencies to take appropriate organizational and law enforcement measures, as well as to improve the legal basis for the circulation of firearms.

The author emphasizes that the issue of arms trafficking in Ukraine has never been regulated at the level of law, except for liability established by the Criminal Code of Ukraine. Over the past two years, MPs have repeatedly tried to resolve this issue by submitting to the committees of the Verkhovna Rada of Ukraine bills, the content of which is to provide legal grounds for the circulation of civilian firearms. However, so far such a legislative act has not been adopted.

The content of the latest packages of draft laws submitted for discussion in the committees of the Verkhovna Rada of Ukraine is directly analyzed: the draft Law of Ukraine "On the Right to Civilian Firearms" (Reg. № 5708 from 25.06.2021), the draft Law of Ukraine "On Amendments to the Code of Ukraine on Administrative Offenses and the Criminal Code of Ukraine for the implementation of the provisions of the Law of Ukraine «On the right to civilian firearms»" (Reg. № 5709 from 25.06.2021), as well as the draft Law of Ukraine "On the right to self-defense and possession of civilian firearms" (Reg. № 5708-1 from 13.07.2021), the draft Law of Ukraine "On Amendments to the Code of Ukraine on Administrative Offenses and the Criminal Code of Ukraine to implement the provisions of the Law Of Ukraine «On the right to self-defense and possession of civilian firearms»" (Reg. № 5709-1 from 13.07.2021).

It is concluded that the legal grounds for the introduction of the right to civilian firearms are in their infancy, the discussion among the public continues to this day. At the same time, resolving the issue of determining the legal grounds for the introduction of the right to civilian firearms is a requirement of today, which is beyond doubt, as the legalization of the circulation of weapons available in Ukraine is a matter of time.

Key words: civilian firearms, firearms, special means, physical force, application, transportation, carrying, storage, circulation.

Актуальність теми. За офіційними даними Офісу Генерального прокурора України у 2020 році працівниками Національної поліції, Служби безпеки України, Державної прикордонної служби, Державного бюро розслідувань, Національного антикорупційного бюро виявлено 5116 кримінальних правопорушень [1], які кваліфіковано як незаконне поводження зі зброєю, боєприпасами та речовинами.

Також офіційно повідомляється, що у 2020 році правоохоронці вилучили 1588 одиниць вогнепальної зброї; 53 гранатомети та реактивні системи; 1228 гранат; 24 мін; 124 саморобних вибухових пристроїв; 27 предметів, що належать до газової та пневматичної зброї; 179 186 набоїв [1].

З наведеної статистичної інформації вбачається актуальність обраного напрямку дослідження, адже кількість виявлених правопорушень в Україні говорить про існування проблеми незаконного поводження зі зброєю, боє-

припасами та речовинами, що зобов'язує державні органи вживати відповідних організаційних та правоохоронних заходів, а також удосконалення правового підґрунтя обігу вогнепальної зброї.

Постановка проблеми. Питання обігу зброї в Україні ніколи не було врегульовано на рівні закону, за винятком відповідальності, встановленої Кримінальним кодексом України. За останні два роки народні депутати неодноразово намагалися вирішити окреслене питання, подаючи на розгляд комітетам Верховної Ради України законопроекти, зміст яких полягає у наданні законних підстав обігу цивільної вогнепальної зброї. Проте дотепер такого законодавчого акту не прийнято.

Аналіз публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Вчені різних галузей права звертали свою увагу на суспільні відносини, пов'язані з вогнепальною зброєю, у різних аспектах та проявах. Серед учених науки адміністратив-

ного права варто виділити роботи, які досліджували проблеми застосування поліцейськими вогнепальної зброї: П. П. Андрушко, О. М. Бандурка, Ю. В. Баулін, В. П. Віденко, М. І. Єропкін, М. Е. Єфімов, А. Т. Комзюк, А. В. Корінець, Н. Т. Куц, В. Д. Поливанюк, Л. Л. Попов, А. О. Терещук, І. С. Тишкевич, М. П. Федоров, О. С. Фролов, Л. Г. Чистоклетов та інші.

Враховуючи, що зміст даної роботи присвячений законодавчим новелам, то подібного наукового дослідження проведено не було, що обумовило вибір теми даної наукової статті.

Мета наукової статті – визначити правові підстави запровадження в Україні права на цивільну вогнепальну зброю та надати пропозиції для удосконалення законопроектів у цій сфері.

Виклад основного матеріалу. Одним із останніх пакетів законопроектів, поданих для обговорення у комітетах Верховної Ради України, є проєкт Закону України «Про право на цивільну вогнепальну зброю» (реєстр. № 5708 від 25.06.2021), проєкт Закону України «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення та Кримінального кодексу України для реалізації положень Закону України “Про право на цивільну вогнепальну зброю”» (реєстр. № 5709 від 25.06.2021), а також проєкт Закону України «Про право на самозахист та володіння цивільною вогнепальною зброєю» (реєстр. № 5708-1 від 13.07.2021), проєкт Закону України «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення та Кримінального кодексу України для реалізації положень Закону України “Про право на самозахист та володіння цивільною вогнепальною зброєю”» (реєстр. № 5709-1 від 13.07.2021) [2; 3; 4; 5], зміст яких дозволяє сформулювати певні зауваження та пропозиції.

Аналіз змісту проєкту Закону України «Про право на цивільну вогнепальну зброю» (реєстр. № 5708 від 25.06.2021) дозволяє не погодитися з окремими пропозиціями авторів. Зокрема, запропоновані авторами законопроекту зміни до Закону України «Про Національну поліцію» [6] вважаємо нелогічними, зважаючи на те, що у даному випадку цивільна вогнепальна зброя прирівняна до спеціальних засобів, що не відповідає дійсності. Такий висновок випливає зі змісту доповнень статей 42 та 45 Закону України «Про Національну поліцію», які прирівнюють цивільну вогнепальну зброю до спеціальних засобів в частині переліку спеціальних засобів, які уповноважені використовувати поліцейські, а також під час висвітлення загальних правил їх застосування.

На наш погляд цивільна вогнепальна зброя та спеціальні засоби – це не тотожні поняття, що підтверджується наступним:

1) визначення, запропоноване авторами цього ж законопроекту, а саме: «цивільна вогнепальна зброя та бойові припаси – вогнепальна зброя та бойові припаси, які не заборонені Законом для цивільного обігу, які можуть перебувати у власності фізичних осіб та юридичних осіб у порядку, визначеному цим Законом», тобто чітко визначено, що цивільна вогнепальна зброя є зброєю, а не спеціальним засобом;

2) текст законопроекту містить зміни до Закону України «Про охоронну діяльність» [7], в яких не відбувається ототожнення спеціальних засобів та цивільної вогнепальної зброї, а навпаки завжди відбувається відокремлення цих понять, наприклад, Розділ IV має назву «Застосування в охоронній діяльності заходів фізичного впливу, спеціальних засобів, цивільної вогнепальної зброї та використання службових собак».

На наш погляд, доповнення Закону України «Про Національну поліцію» положенням щодо застосування поліцейськими цивільної вогнепальної зброї потрібне, але умови та порядок такого застосування мають бути виділені у окрему статтю Закону. А запропоно-

вані авторами законопроекту, що аналізується, доповнення до пункту 11 частини 4 статті 42 та пункту 10 частини 3 статті 45 Закону України «Про Національну поліцію» пропонуємо виключити.

Доповнюючи статтю 16 Закону України «Про охоронну діяльність», осторонь залишається частина 5 статті, в якій мова йде лише про спеціальні засоби, хоча сама стаття присвячена особливостям застосування заходів фізичного впливу, спеціальних засобів та цивільної вогнепальної зброї. Не зрозумілим вважаємо зосередження авторів законопроекту виключно на спеціальних засобах, розкриваючи початок та інтенсивність їх застосування, адже те саме стосується і заходів фізичного впливу, спеціальних засобів та цивільної вогнепальної зброї. Тому пропонуємо доповнити аналізовану норму усім спектром заходів, про які йде мова у статті.

Також в контексті даної норми варто наголосити на наступному. Сімейний кодекс України у статті 6 чітко дає визначення таких категорій: дитина (особа до досягнення повноліття), малолітня дитина (особа до досягнення чотирнадцяти років), неповнолітня дитина (особа у віці від чотирнадцяти до вісімнадцяти років) [8].

З огляду на сказане автори законопроекту дозволяють застосовувати заходи фізичного впливу, спеціальні засоби та цивільну вогнепальну зброю щодо малолітніх дітей, які не входять в категорію «неповнолітні». На наш погляд, більш доречним є застосування терміну «діти» у контексті аналізованої статті законопроекту, адже у даному випадку заборонятиметься застосовувати вказані заходи до осіб, які не досягли вісімнадцятирічного віку, а уточнення «коли їхній вік очевидний або відомий» забезпечуватиме гарантування помилки у визначенні вікової приналежності особи.

В комплекті з вищезгаданим законопроектом відбулася реєстрація та подання до обговорення проєкту Закону України «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення та Кримінального кодексу України для реалізації положень Закону України «Про право на цивільну вогнепальну зброю»» (реєстр. № 5709 від 25.06.2021) [3], який серед іншого змінює зміст статті 192 КУпАП, встановлюючи адміністративну відповідальність за порушення строків повідомлення про зміну місця постійного зберігання зброї. Пропонуємо доповнити аналізовану норму законопроекту складом правопорушення, який передбачає відповідальність за порушення строків реєстрації (перереєстрації) зброї, адже законопроект «Про право на цивільну вогнепальну зброю» (реєстр. № 5708) передбачає порядок реєстрації цивільної вогнепальної зброї, а відповідно і будуть випадки його порушення. Саме тому статтю 192 КУпАП пропонуємо назвати «Порушення строків реєстрації (перереєстрації) зброї, строків повідомлення про зміну місця постійного зберігання зброї», а також пропонуємо виділити в окремі частини статті вказані склади адміністративного правопорушення.

Менше, ніж через місяць, у Верховній Раді України зареєстровано новий варіант проєкту Закону України «Про право на самозахист та володіння цивільною вогнепальною зброєю» (реєстр. № 5708-1 від 13.07.2021) [4]. Варто зауважити, що по тексті законопроекту автори використовують термін «цивільна зброя», а назва законопроекту містить термін «цивільна вогнепальна зброя». З метою уникнення юридичних колізій пропонуємо уніфікувати в тексті законопроекту використану термінологію, застосовуючи термін «цивільна вогнепальна зброя», адже таке формулювання є більш точним та законним.

Також варто наголосити, що у тексті законопроекту постійно використовується словосполучення «цивільна зброя і набої». Відповідно до змісту цього ж проєкту «набої – це спеціально виготовлені вироби одноразового використання що складаються з компонентів: металюного

елементу (куля, картеч або заряд шроту), гільзи, заряду пороху (іншої вибухової речовини), запалювального елемента (капсуля), та інших, конструктивно обумовлених елементів (пижі, контейнери тощо), призначені для проведення пострілу з вогнепальної зброї металевим елементом, що одержує направлений рух у стволі за рахунок енергії, що утворюється при згорянні порохового металевого заряду чи спеціальних горючих сумішей, та має достатню кінетичну енергію для ураження цілі, що знаходиться на визначеній відстані». Як відомо, крім набоїв та самої зброї обмеженню в обігу підлягають і інші боєприпаси (гранати, бойові частини та механізми зброї, міни, капсулі, вибухові компоненти, тощо), а набой являється частиною бойових припасів. З урахуванням вище викладеного пропонуємо в тексті законопроекту використовувати словосполучення «цивільна вогнепальна зброя та бойові припаси».

Третім загальним моментом для всього проекту нормативно-правового акту є те, що в тексті постійно використовується термін «оборот зброї». Відповідно до змісту академічного тлумачного словника української мови даний термін означає «те саме, що й оберт; повний повторюваний цикл у якомусь процесі» [9]. Проте з огляду на контекст, в якому використано даний термін, більш доречним, на наш погляд, є застосування терміну «обіг зброї». Відповідно до змісту академічного тлумачного словника української мови даний термін означає «використання, вжиток» [10].

Крім того, аналіз змісту зазначеного вище законопроекту дозволяє зробити висновок про те, що серед переліку термінів і понять, запропонованих авторами, відсутній термін «транспортування цивільної вогнепальної зброї», проте термін «носіння» присутній та надане законодавче визначення. Принципова різниця між «транспортуванням зброї» та «носінням зброї» полягає у тому, в якому стані переміщується зброя (розряджена зброя чи ні). Зважаючи на однорідність вказаних нами дій, пропонуємо передбачити визначення терміну «транспортування» у статті 1 законопроекту: транспортування цивільної вогнепальної зброї – це будь-яке переміщення (перенесення) розрядженої цивільної вогнепальної поза місцем її постійного зберігання.

Зважаючи на викладене, не зрозумілою видається позиція авторів проекту Закону України «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопо-

рушення та Кримінального кодексу України для реалізації положень Закону України «Про право на самозахист та володіння цивільною вогнепальною зброєю» (реєстр. № 5709-1 від 13.07.2021) [5], який подавався разом з попереднім. Даний проект містить пропозицію щодо зміни змісту статті 191 КУпАП, та передбачає встановлення адміністративної відповідальності за порушення громадянами лише правил зберігання або транспортування цивільної зброї і набоїв. Враховуючи вище викладені нами пропозиції та зауваження, пропонуємо додатково встановити адміністративну відповідальність і за порушення правил носіння зброї, а зміст норми КУпАП викласти такому формулюванні: «Порушення громадянами правил зберігання, носіння або транспортування цивільної вогнепальної зброї та бойових припасів».

І наостанок проаналізуємо пропозицію авторів щодо доповнення КУпАП статтею 266¹ «Огляд особи, яка здійснює транспортування або носіння цивільної зброї на стан алкогольного та/або наркотичного сп'яніння (нетверезий стан)». Неозброєним оком можна побачити невідповідність запропонованої норми положенням чинного законодавства. Зокрема, стаття 266 КУпАП, до якої відсилає аналізована нами норма законопроекту, регламентує порядок відсторонення осіб від керування транспортними засобами, річковими, морськими і маломірними суднами та огляд на стан алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або щодо перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують їх увагу та швидкість реакції. Тобто відпочатку станами, які знижують швидкість реакції особи, вважається не тільки стан алкогольного або наркотичного сп'яніння, а також інше сп'яніння (наприклад, токсикоманія, тощо) або перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції. Даними положеннями і пропонуємо доповнити норму, зрививши її зміст.

Висновок. Правові підстави запровадження права на цивільну вогнепальну зброю перебувають на стадії свого становлення, дискусія серед громадськості триває дотепер. Водночас вирішення питання про визначення правових підстав запровадження права на цивільну вогнепальну зброю є вимогою сьогодення, яка не викликає сумнівів, оскільки узаконення обігу наявної в Україні зброї – це питання часу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Результати дослідження «Незаконний обіг і використання зброї в Україні у 2020». URL: <https://cens.org/illcit-arms-2020/>
2. Про право на цивільну вогнепальну зброю : проект Закону України від 25.06.2021 реєстр. № 5708. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=72360
3. Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення та Кримінального кодексу України для реалізації положень Закону України «Про право на цивільну вогнепальну зброю»: проект Закону України від 25.06.2021 реєстр. № 5709. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=72361
4. Про право на самозахист та володіння цивільною вогнепальною зброєю : проект Закону України від 13.07.2021 реєстр. № 5708-1. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=72481
5. Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення та Кримінального кодексу України для реалізації положень Закону України «Про право на самозахист та володіння цивільною вогнепальною зброєю» : проект Закону України від 13.07.2021 реєстр. № 5709-1. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=72483
6. Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII. *Відомості Верховної Ради України*, 2015 р., № 40–41, ст. 379; 2020 р., № 2, ст. 5.
7. Про охоронну діяльність : Закон України від 22.03.2012 № 4616-VI. *Відомості Верховної Ради України*, 2013, № 2, ст. 8.
8. Сімейний кодекс України від 10.01.2002 № 2947-III. *Відомості Верховної Ради України* (ВВР), 2002, № 21–22, ст. 135.
9. Словник української мови: в 11 томах. – Том 5, 1974. – Стор. 552. URL: <http://sum.in.ua/s/oborot>
10. Словник української мови: в 11 томах. – Том 5, 1974. – Стор. 502. URL: <http://sum.in.ua/s/obigh>